

ikt.sz.: 1070-1/2016.06.20

Tárgy: **Javaslatok, vélemény AJB-343/2015. határozat alapján**

Országos Fogyatékosügyi Tanács
tagjainak részére

Tisztelt Tanács tagok!

A Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ) javaslatai a fejlesztő ellátás, a fogyatékossgal élő gyerekek nevelése és oktatásával kapcsolatosan.

Emberjogi Alapvetések

A MEOSZ különösen aggályosnak tartja az AJB határozat alapján, hogy 2015-ben nagyfokú, égető szakemberhiány jellemzi a fogyatékos gyermekek oktatását, ezért különösen fontos, hogy az Országos Fogyatékosügyi Tanács szintjén foglalkozzunk a témával.

Hazánk 1991. évi LXIV. törvénnyel ratifikálta a Gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezményt, mely kimondja, hogy a „az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés, nevezetesen a gyermeknek vagy szüleinek vagy törvényes képviselőjének faja, színe, neme, nyelve, vallása, politikai vagy más véleménye, nemzeti, nemzetiségi vagy társadalmi származása, vagyoni helyzete, cselekvőképtelensége, születési vagy egyéb helyzete szerinti különbségtétel nélkül.”

Rögzíti továbbá, hogy a „szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.” (3.cikk 1.)

A Fogyatékos emberek jogairól szóló ENSZ Egyezmény az oktatáshoz való jog kapcsán az inkluzív oktatást tekinti irányadónak és az állam kötelességei közt az alábbiakat fekteti le:

„2. E jog érvényesítése során a részes államok biztosítják az alábbiakat:

- a) a fogyatékossgal élő személyeket fogyatékossguk alapján nem zárják ki az általános oktatási rendszerből, és a fogyatékossgal élő gyermekeket fogyatékossguk alapján nem zárják ki az ingyenes és kötelező alapfokú oktatásból, valamint a középfokú oktatásból;
- b) a fogyatékossgal élő személyek a lakóközösségükben élő többi személlyel azonos alapon férnek hozzá a befogadó, minőségi és ingyenes alapfokú oktatáshoz, valamint a középfokú oktatáshoz;
- c) gondoskodnak az egyén igényeihez történő ésszerű alkalmazkodásról;
- d) a fogyatékossgal élő személyek megkapják a hatékony tanulásukat előmozdító szükséges támogatást az általános oktatási rendszerben;
- e) hatékony, személyre szabott támogató intézkedéseket biztosítanak, a tudományos és társadalmi fejlődés legmagasabb fokának elérését segítő környezetben, a teljes körű integráció céljával összhangban.” (24 cikk, 2.)

A MEOSZ álláspontja szerint, ahhoz, hogy az oktatási rendszer a mozgáskorlátozott gyerekek érdekei egyéni szükségletei szerint működjön, rendszerszintű változtatásokra van szükség. Ezek a változások azonban egy olyan fenntartható társadalomhoz vezethetnek, amelynek a mozgáskorlátozott emberek az aktív részesei. Javaslataink az, hogy az inkluzív oktatásra való áttérés folyamata legyen olyan tudatos és kodifikált határidőkkel kísért folyamat, mint a szociális nagy intézmények kitagolása.

Az ENSZ Fogyatékosággal Élők Jogaival Foglalkozó Bizottsága elkészítette első ajánlás tervezetét az inkluzív oktatásra vonatkozóan, melyet 2015. decemberében tettek közzé, és melyet a FESZT és MEOSZ is véleményezett. A tervezet akkor elérhető szövegét és a MEOSZ kiegészítéseit csatoljuk.

A Szövetségünk tagszervezete (Mozgáskorlátozottak Békés Megyei Egyesülete)-MKBME finanszírozta az „inklúziós index” Magyarországon megjelenő első kiadását, mely egy fontos módszertan és eszköz lehet az iskolák számára, hogy proaktív módon a gyerekek, szülők és pedagógusok bevonásával saját intézményüket az inkluzív oktatás eszméinek megfelelően alakítsák át. Az MKBME és a MEOSZ többször tette javaslatot a magyar adaptációra.

A ENSZ egyezmény kiemeli, hogy minden szolgáltatás megalkotásánál külön kell gondolni a fokozott támogatási szükségletű személyekre. Ez esetünkben azt jelenti, hogy a súlyosan mozgáskorlátozott gyerekeknek egy oktatási rendszeren belül kell biztosítani a rehabilitációt, a mozgásszervi fejlesztést és az oktatási szolgáltatásokat is. A szolgáltatási spektrumot a gyerek aktuális képességeihez kell igazítani, a gyermek, tanuló teljes körű ellátása érdekében:

- a mozgásfejlesztést, gyógytornát,
- a konduktív és/vagy egyéb evidencia alapú terápiákat a képességei fejlesztése érdekében,
- az akadálymentes környezetben tanulhasson,
- a legmagasabb szintű ismeret elsajátítását célul kitűző oktatást,
- a tanuláshoz és a számonkéréshez való akadálymentesítést az ésszerű alkalmazkodás alapelve mentén,
- a személyi segítséget, amennyiben az alapvető szükségletei végzésében segítségre szorul,
- tanulási képességek fejlesztését
- szabadidős tevékenységekhez, játékhoz közösségi élethez való hozzáférést, kapcsolatok kialakításának lehetőségét stb.

Sajnos a mai gyakorlatban a családok többsége választás elé kényszerül: vagy integrált körülmények közt taníttatják gyerekeiket, de kevesebb a mozgásfejlesztés, konduktív pedagógiai elem lesz a fejlesztésükben, vagy speciális körülmények között oktatják gyerekeiket, és lemondanak arról, hogy gyermekük inkluzív környezetben szocializálódjon.

OFP-IT szerint „3.4. Az inkluzív oktatás feltételeinek megteremtése érdekében munkacsoport keretében kell feltérképezni és elemezni az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat jelenlegi rendszerét. Meg kell határozni a fejlesztések új irányait és szabályozási javaslatot kell kidolgozni, amely az inkluzív oktatás szervezeti kereteinek kialakítását alapozza meg.” **A MEOSZ javasolja, hogy az inkluzív oktatás feltételeinek megteremtésére az országos érdekvédelmi szervezetek szervezzenek munkacsoportot a „Semmit Róluk nélkülük elv”, és az ENSZ Egyezmény 4 (3) bekezdése alapján.**

Javaslatok:

1. Probléma: Az ombudsman kifogásolta, hogy a vizsgált szakértői vélemények a jogszabályi követelményeknek nem felelnek meg, a szülők későn kapják kézhez a véleményeket, illetve kifejtji, hogy a hosszadalmas eljárási határidők elhúzódását a pedagógiai szakszolgálatok emberhiánya okozza.

A komplex szakértői vélemények határozzák meg azokat a fejlesztéseket és támogatásokat, amelyekre a fogyatékos tanulók jogosultak. A szakértői vélemények jelölik ki a közoktatási intézményt is, jelölik ki az oktatás, a fejlesztés, a gondozás és az akadálymentesítés sarokköveit. Fontos, hogy minden szakértői vélemény elkészítésére megfelelő idő álljon rendelkezésre. A szakemberek adminisztrációs terheit csökkenteni kell (pl.: adminisztrátorok alkalmazásával), illetve több sérülés specifikus tudású szakember alkalmazása szükséges. Fontos, hogy olyan szakértői vélemények születessenek, amelyek pontosan tartalmazzák az iskola és a szülők kompetenciáit is, illetve probléma, hogy szakvéleményekben foglaltak állami feladatok betartása jelenleg nem számon kérhető.

Javaslatok:

- **a 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működésének felülvizsgálata, szakemberkeret növelése, forrás bevonása;**

- a szakvélemény tartalmának pontos, egyértelmű meghatározása, illetve megfogalmazása;
 - A szakértői véleményben foglaltakat, jogszabályi szinten egyértelműen kötelezővé kell tenni az iskolák számára. Az attól való eltérésre csak a bizottság egyetértésével kerülhessen sor, mégpedig a gyermek fejlesztése érdekében.
 - Javasoljuk, hogy egy független testület/intézmény/hatóság folyamatosan monitorozza a szakértői véleményben foglaltak teljesülését, és ennek jogszabályi kereteinek kidolgozását kérjük.
2. **Probléma:** Az ombudsman kifejti, hogy a sajátos nevelési igényű gyerekek fejlesztésére kijelölt intézmények hely és szakember hiányra hivatkoznak, és nem vagy nem a szakvéleményekben foglaltak szerint biztosítják a hozzájuk küldött gyerekek ellátását.

A jelentés több ponton kiemeli, hogy a kijelölt intézmények nem rendelkeznek megfelelő kompetenciákkal a hozzájuk küldött SNI-s tanuló integrálására.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.) 47. § (1) bekezdése szerint a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani.

Javaslatok:

1. utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat kapacitásnövelése forrásbevonással;

2. Az ombudsmannak küldött válaszüzenetében a közigazgatási államtitkár kifejtette, hogy „Bár a gyógypedagógusok, konduktorok kötelező alkalmazására vonatkozó szabályok 22 éve hatályban vannak, azokat az egységes fenntartói kontroll hiánya miatt a különböző, nagyszámú fenntartók nem tartották be maradéktalanul, és olyan munkakörben is nem gyógypedagógus végzettségű személyeket alkalmaztak, amelyekben csak gyógypedagógust lehetett volna. Mivel a terület szakember hiányt nem jelzett, a képző intézmények sem képeztek ki több szakembert”. Ezért a KLIK egyeztetést kezdeményezett gyógypedagógiai oktatást végző karokkal, és egyeztetés indul a Klebelsberg Ösztöndíj gyógypedagógusokra és konduktorokra történő kiterjesztésének lehetőségéről.

A MEOSZ azonnali beavatkozást sürget, mert véleményünk szerint a fenntartóknak nem érdeke a megfelelő szakemberek felvétele, alkalmazása! Ha nem változik a gyógypedagógusi álláshelyek betöltésének feltételei (bérezés, munkakörülmények), addig az iskolák üres álláshelyekkel működnek a szülők pedig piaci körülmények között vásárolják meg a korlátozottan hozzáférhető gyógypedagógiai szolgáltatásokat, miközben ezt meg kellene kapniuk intézményi keretek között!!

Meg kell szüntetni azokat a jogszabályi „kiskapukat”, melyek jelenleg megengedik egyes fenntartói köröknek (főleg állami és egyházi, civileknél soha), hogy: például logopédus helyett gyógypedagógus végezze el a fejlesztést.

A MEOSZ átfogó stratégiát sürget a probléma megoldására!

3. Javasoljuk külön áttekinteni az iskolaválasztás folyamatát, mely az SNI-s gyerekek esetében külön „kálvária”. Jelenleg korlátozott számú az az iskola, amely alapító okirata szerint jogosult az adott fogyatékosgáttípusba tartozó gyerek utáni támogatás lehívására, így nincs meg az inklúzív oktatás alapfeltétele, hogy a lakhelyhez közel lévő iskolában szervezzék meg az oktatást, és a kiegészítő fejlesztéseket.

3. **Probléma:** A MEOSZ-hoz az elmúlt hónapban több panasz is érkezett arra vonatkozóan, hogy a mozgásukban súlyosan korlátozott gyerekek emberi méltósága sérül, mert személyi segítségük, gondozásuk (kerekeszékéből való kiültetés, wc használat segítése, étkezés, ivás segítése) az adott iskolában nem teljesül. Ezekben az ügyekben egyeztetéseket kezdeményeztünk, segítettük a szülőket.

Az Nkt. a pedagógiai szakszolgálat feladataként meghatározza a gondozási tevékenységet, mely álláspontunk szerint kiterjed a mozgáskorlátozott tanulók állapotának megfelelő személyi gondozásra

is. A törvényi meghatározás szerint a pedagógiai szakszolgálat pedig a szülő és a pedagógus nevelő munkáját, valamint a nevelési-oktatási intézmény feladatainak ellátását segíti. [Nkt. 18.§]

Törvényi felhatalmazás alapján megszületett a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 32/2012. EMMI rendelet), mely a 2.2.1.1. alapelvek cím alatt a következőket rögzíti:

Az önállóságra nevelés elvét mindig szem előtt tartva, az iskolában – a mozgáskorlátozott tanulók életkorának és mozgásállapotának megfelelően – biztosítani kell a megfelelő mozgás- és étletteret, amely magában foglalja:

- a fizikai környezetet, amely egyrészt akadálymentes, másrészt valamennyi tanuló számára biztosítja az egészséges környezeti feltételeket,*
- a személyre szabott (segéd)eszközök és egyéb, az oktatáshoz szükséges speciális eszközök (pl. megfelelő méretű asztal, szék, csúszásqgátló, ceruzafogó stb.) meglétét és használatát,*
- a befogadó, elfogadó, kölcsönös alkalmazkodást kívánó, a tágabb környezetre is hatással bíró személyi környezetet (integrált oktatásnál a tanulótársak, azok szülei, az iskola dolgozói részére a befogadást segítő ismeretek átadása),*
- szükség szerint és indokolt esetben – amennyiben a mozgásos akadályozottság a különféle tevékenységek során a tevékeny és eredményes részvételt súlyosan akadályozza – a személyi segítő meglétét.*

Javaslat: A mozgássérült gyerekek ellátásához, személyi szükségleteinek kielégítéséhez szükséges gondozási tevékenység kereteit, illetve személyi feltételeit jogszabályi szinten kell rögzíteni, a segítők alkalmazáshoz forrásbevonás szükséges.

4. Probléma: Az Országos Fogyatékosügyi Program szerint a fogyatékos emberek életpályájának biztosítása cél. Szövetségünk álláspontja szerint a súlyosan mozgáskorlátozott tanulók oktatási lehetőségei korlátozottak, ez ahhoz vezet, hogy az érintettek közül nagyon kevesen jutnak el a szakoktatás szintjéig, még kevesebben a felsőoktatásig! Az oktatási rendszer által elérhető fejlesztések többségének fókuszában nem a súlyosan mozgássérült emberek tanköteles kor utáni élet áll. A szakképzésben elérhető szakmák és az azokkal való elhelyezkedés lehetőségei minimálisak.

Javaslatok: SNI-s gyerekek számára elérhető életpályák kidolgozása, és a számukra elérhető szakképzések bemeneti követelményeinek áttekintése, rendszerezése, pályaorientációs tanácsadás, beépítése a rendszerbe.

- a 32/2012. EMMI rendelet felülvizsgálata és kiegészítése a súlyosan mozgássérült tanulók szempontjaival, és a sérülésspecifikus ajánlásokkal. Olyan akadálymentesítési megoldások biztosítása, amely az ésszerű alkalmazkodás elvét követve, lehetővé teszi a digitális technikák, a személyi segítők, speciális tanulási képességek fejlesztéseit, melynek iránya a lehető legmagasabb szintű piacképes tudás elérése, azoknál a gyerekeknél is, akik fizikai szükségleteiket tekintve fokozott támogatást igényelnek.

Ezzel kapcsolatosan csatoljuk a MEOSZ korábbi állásfoglalását, melyet az érettségi vizsgákon való részvétellel kapcsolatosan küldtünk meg az ombudsmannak.

5. A fogyatékos tanulók jogai érvényesítésének alapja, hogy a szolgáltató rendszerek minden szereplője, a család és maga az érintettek is a Fogyatékos emberek Jogairól szóló Egyezmény paradigmái alapján értelmezzék a fogyatékoságot! Az ombudsman OBH-2096/2008. számú jelentésében, illetve az AJB-2601/2014. számú ügyben megfogalmazza annak a hiányát, hogy a gyerekek nem kapnak oktatást jogaikról, kötelességeikről, az egyenlő bánásmód elvéről.

További javaslatok:

- a 32/2012. EMMI rendelet felülvizsgálata az ENSZ egyezmény érvényesítésére, és az emberjogi ismeretek oktatásának beemelése az SNI-s tanulók oktatásába.

- az emberjogi szemlélet oktatása a gyógypedagógiai képzéseken.

- az oktatási rendszer és a családok együttműködésének biztosítása, kidolgozása.

6. Az ombudsman az AJB-7619/2013. számú ügyben - kutatási eredmények alapján - kifejti, hogy az SNI-s tanulóknak korlátozott lehetősége van a szabadidő eltöltésére.

Javaslatok: **A Nktv. által nyújtott lehetőségek felülvizsgálata, annak érdekében, hogy ez a jog megvalósuljon.**

Amikor az állam elvárja a fogyatékoságban érintett társadalmi csoporttól, hogy a nyílt munkaerőpiacon jelenjen meg munkavállalóként, akkor, mint gondos állam az elvárása mellé annak teljesíthetőségének a feltételrendszerét is megteremti. Nem elmélet, hanem a kézzelfogható valóság szintjén. Tehát olyan egymásra épülő, interdiszciplináris rendszert épít ki, amely lehetővé teszi ennek az elvárásnak való megfelelést. Ennek a rendszernek az egyik alapköve az oktatás. Az oktatás célja nem az, hogy „letudja” az állam által előírt kötelező oktatás biztosítását, hanem, hogy felelősséget vállaljon a tudás átadás színvonaláért, és az érintettek képességeik és készségeik alapján piacképes tudáshoz jussanak. Minél magasabb szintű végzettség megszerzését eredményezze, mert ez feltétele a munkaerőpiacon való megjelenésnek. Tehát jól működő inkluzív oktatási rendszer nem feladat, hanem cél! Mindannyiunk közös célja! Nem kiadás az erre fordított állami forrás, hanem befektetés a mi közös jövőnkbe! Nekünk tudatosan tervező, emberi jogok érvényesülését biztosító államra van szükségünk! A fogyatékoságügy nem jótékonykodás, hanem emberi jogokon alapuló jól átgondolt rendszer! A fogyatékoságügy nem politika, hanem szakmapolitika!

Megismétlem: a MEOSZ álláspontja szerint, ahhoz, hogy az oktatási rendszer a mozgáskorlátozott tanulók érdekei, egyéni szükségletei szerint működjön, rendszerszintű változtatásokra van szükség! Ezek a változások azonban egy olyan fenntartható társadalomhoz vezethetnek, amelynek a mozgáskorlátozott emberek az aktív részesei. Javaslatunk az, hogy az inkluzív oktatásra való áttérés folyamata legyen olyan tudatos és kodifikált határidőkkel kísért folyamat, mint a szociális nagy intézmények kitagolása!

A MEOSZ javasolja, hogy az inkluzív oktatás feltételeinek megteremtésére az országos érdekvédelmi szervezetek szervezzenek munkacsoportot a „Semmit Róluk nélkülük elv”, és az ENSZ Egyezmény 4 (3) bekezdése alapján.

Budapest, 2016. június 17.

Kovács Ágnes
elnök